

OZOD SHARAFIDDINOVNING “YALOVBARDORLAR” ASARINI

O'RGANISH: ASARDA KELTIRILGAN SHAXSLAR VA ULARNI TA'SIRCHAN OBRAZI TAHLILI

Sharobiddinov Shoxislombek Yasharbek o'g'li,

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti

“Siyosatshunoslik” yo'nalishi 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: O'zbek yozuvchisi Ozod Sharafiddinov qalamiga mansub “Yalovbardorlar” ta'sirchan romani o'zida chuqur kechinmalarni mujassam etgan roman bo'lib uni o'qigan har bir shaxsning qalbiga asar chuqur kirib boradi va musibatlar qarshisida matonatli tarzda qiyinchiliklarni yengib o'tgan mashxur sovet davri yozuvchilari haqida adibning fikrlari yoritilgan. Ushbu maqola romandagi shaxslarga hos chidamlilik va o'ziga xoslik mavzularini o'rganadi shuningdek ushbu davr odamlari va jamoalariga ta'sirini yoritadi. Batafsil tahlil qilish orqali maqola umid, yo'qotish va romandagi ichki inson ruhining ko'p qirrali tasvirini o'rganadi. Qolaversa, unda “Yalovbardorlar”ning o'zbek adabiyoti kontekstidagi ahamiyati haqida fikr yuritiladi, uning mavzu boyligi va ijtimoiy to'ntarishlar va inson bardoshi haqidagi kengroq tushunchalarga qo'shgan hissi yoritiladi.

Kalit so'zlar: Yalovbardorlar, Ozod Sharafiddinov, o'zbek adabiyoti, qiyinchilik, Mixail Sholoxov, Mirzo Tursunzoda, Aleksey Surkov, Nikolay Tixonov, Leonid Leonov.

“Yalovbardorlar” – taniqli o'zbek yozuvchisi Ozod Sharafiddinov tomonidan yozilgan va uni o'qigan har bir shaxsni o'ylantiruvchi va ta'sirli kitob. Roman o'zbek adabiyotida katta taassurot qoldirgan va o'zining ta'sirchan bayoni, chuqur mavzularni tadqiq etishi bilan kitobxonlar e'tiboriga sazovor bo'lgan. “Yalovbardorlar” kutilmagan holatlar tufayli o'z uy-joyini tashlab ketgan kishilarning hayoti va kechinmalarini o'rganadi. Urush va uning oqibatlari fonida tasvirlangan roman quvg'in holatida bo'lgan shaxslarning hikoyalarini murakkab tarzda birlashtirgan. Yorqin hikoyalar orqali kitob bu ko'chirilgan qahramonlar duch keladigan qiyinchiliklarga qarshi turishgani va insonning chidamliligi va qiyinchiliklarda umidga intilishining yorqin tasvirini taklif qiladi.

Romanni o'qish jarayonida o'ziga hos 3 ta jihat har bir shaxsni e'tiborini tortishi tabiiy hisoblanadi:

1. Ko'chish va o'ziga xoslik: Roman ko'chishning murakkabliklarini o'rganadi, u qahramonlarning o'ziga xosligi va kechinmalarini qanday shakllantirishini o'rganadi. Bu orqali ularning kurashlari va tegishlilik tuyg'usini tiklashga intilishning jozibali tasvirini taklif qiladi.

2. Moslashuvchanlik va umid: "Yalovbardorlar" ko'chirilishga duch kelgan shaxslarning chidamliligini ta'kidlab, ularning duch keladigan qiyinchiliklarga qaramay, sabr-toqatli bo'lish qat'iyatini namoyish etadi. Hikoyalar umid topish va notinchliklar orasida hayotni qayta tiklash mavzusini ta'kidlaydi.

3. Ijtimoiy va siyosiy voqeliklar: Qahramonlarning sayohatlari orqali kitob ko'chishga hissa qo'shadigan kengroq ijtimoiy va siyosiy voqeliklarni yoritadi. U mojaroning ta'siri va uning oddiy odamlar hayotiga ta'siri haqida o'tkir mulohaza yuritadi.

Kitobda dastlab ma'lumotlari keltirilgan shaxs bu atoqli sovet yozuvchisi, adabiyot bo'yicha Nobel mukofoti sovrindori Mixail Sholoxov hisoblanib u o'zining kuchli asarlari bilan adabiyot olamida o'chmas iz qoldirgan. Ozod Sharafiddinovning ta'kidlashicha uning adabiy ta'siri vaqt o'tishi bilan uni o'qigan shaxslar hayotida ijobiy aks etadi va kitobxonlar va yozuvchilarni o'ziga jalb qilishda davom etadi. Sholoxovning adabiy asarlari, xususan, uning "Sokin oquvchi Don" romani rus va jahon adabiyotiga katta ta'sir ko'rsatdi. Romandagi qahramonlarning boy gobelenlari, Don kazaklari hayotining tasviri, muhabbat, urush va jamiyatdagi o'zgarishlarning tadqiqi son-sanoqsiz yozuvchilarni ilhomlantirgan. Sholoxovning shaxsiy dramalarini buyuk tarixiy voqealar bilan uzviy bog'lab turadigan hikoya uslubi epik hikoya qilish me'yorini o'rnatdi va mualliflarning avlodlariga ta'sir o'tkazdi.

Yalovbardorlar asarini o'qish jarayonida Sholoxov yozgan asari o'z davrining ijtimoiy-siyosiy manzarasini chuqur o'rganib, rus inqilobining shov-shuvli davri va uning oqibatlarini haqida o'tkir mulohaza yuritganini tushunish mumkin. Sholoxov kazaklar jamiyati obrazi orqali qishloq hayotining murakkab tomonlarini, urush ta'sirini, yashash uchun kurashni yoritib beradi. Asar ijtimoiy va siyosiy inqiroz davridagi insoniyat

tajribasini chuqurroq tushunishga yordam berdi va o'quvchilarni tarixiy voqealarning individual hayotga ta'siri haqida kengroq fikr yuritishga undaydi.

Sholoxovning insoniy his-tuyg'ulari, matonatligi, inson ruhiyatining mohiyatini ochib bera olishi adabiyotda inson kechinmalarini tasvirlashga ta'sir ko'rsatdi. Uning qahramonlari sevgi, yo'qotish, sharaf va axloqiy tanlovlarning murakkabligi bilan kurashadi, o'quvchilar bilan chuqur hissiy darajada rezonanslashadi. Sholoxov insonlarning kurashlari va g'alabalarini yorqin tasvirlashi orqali yozuvchilarni inson tajribasining chuqurligini hamdardlik, noziklik va haqiqiylik bilan o'rganishga undaydi. Sholoxovning ta'siri keng tarqalgan va ko'p qirrali bo'lib, adabiy hunarmandchilik, ijtimoiy ong va inson tajribasini tasvirlashga ta'sir qiladi. Uning tarixni shaxsiy hikoyalar bilan bog'lash, ijtimoiy to'ntarishlar sharoitida insoniy holatni yoritish, hamdardlik mohiyatini to'g'ri yoritib bera olishi adabiyotda o'chmas iz qoldirdi va bugungi kunda adabiy manzarani shakllantirishda davom etmoqda. Yalovbardorlar orqali anglashilgan Sholoxovning ta'sirini o'rganar ekanmiz, biz uning asarlarining mustahkam kuchi va vaqt, til va madaniy chegaralarni kesib o'tish qobiliyatini chuqurroq qadrlaymiz.

Yalovbardorlar romanida keltirilgan yana bir shaxs atoqli tojik shoiri Mirzo Tursunzoda bo'lib u tojik adabiyoti va madaniyatining asosiy namoyandasi sifatida e'tirof etiladi. Uning adabiyot va san'atga qo'shgan hissalari, ayniqsa, Tojikiston madaniy merosi kontekstida doimiy ta'sir ko'rsatdi. Tursunzodaning ta'siri ko'p qirrali bo'lib, uning she'riy mahorati, madaniyat targ'iboti va tojik milliy o'zligini shakllantirishdagi rolini qamrab oladi. Mirzo Tursunzodaning she'riy mahorati va adabiy farqi uning tojik adabiyotiga ta'sirini mustahkamlagan. Uning she'riyati tojik madaniyati, tarixi va ijtimoiy kechinmalarining nozik jihatlarini aks ettiruvchi boy timsoli, ta'sirchan obrazlilik, chuqur hissiy teranligi bilan ajralib turadi. Tursunzodaning she'riy merosi tojik adabiy an'analarining bardavom kuchidan dalolat berib, zamondosh shoir va yozuvchilarni ilhomlantirishda davom etmoqda.

Tursunzodaning tojik madaniyati va milliy o'ziga xosligi haqidagi targ'iboti Tojikiston madaniy landshaftini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ldi. Tursunzoda o'z she'riyati orqali tojik tili, urf-odatlari va xalq og'zaki ijodining go'zalligini

tarannum etadi, viloyatning boy madaniy merosini asrab-avaylaydi va targʻib qiladi. Uning madaniyat arbobi sifatidagi taʼsiri tojik adabiy va ijtimoiy ongida oʻchmas iz qoldirib, tojiklarning oʻziga xosligi va anʼanalari bilan faxrlanishni kuchaytirishga qaratilgan saʼy-harakatlarida aks-sado beradi.

Shoir va ziyoli sifatida Tursunzodaning xizmatlari adabiyot doirasidan tashqariga chiqib, kengroq intellektual va badiiy sohalarni qamrab oldi. Uning madaniyat yetakchisi va badiiy ifoda tarafdori sifatidagi taʼsiri tojik yozuvchilari, mutafakkirlari va sanʼatkorlarining keyingi avlodlarini ilhomlantirib, tojik jamiyatida ijodkorlik, ziyolilik va madaniy gʻurur merosini qoʻllab-quvvatladi. Mirzo Tursunzodaning doimiy taʼsiri zamonamiz shoirlari, yozuvchilari, madaniyat targʻibotchilari uchun ilhom manbai boʻlib xizmat qiladi. Uning tojik madaniy merosini asrab-avaylash va yuksaltirishga boʻlgan intilishi, insoniyat tajribasini taʼsirchan tasvirlashi bilan birga, tojik adabiyoti va madaniy oʻziga xosligining chuqur goʻzalligi va murakkabligi bilan shugʻullanishga intilayotgan kitobxonlar va ziyolilar orasida hamon aks-sado berib kelmoqda.

Aleksey Surkov taniqli sovet va rus shoiri, tanqidchisi va tarjimoni boʻlib, adabiyotga qoʻshgan hissasi, xususan, XX asr boshlaridan sovet davrigacha boʻlgan sheʼriyati bilan tanilgan. Uning asarlari va adabiy taʼsiri rus adabiyotida oʻchmas iz qoldirib, avlodlar oʻrtasida sheʼriyat va nutqni shakllantirdi. Keling, Aleksey Surkovning koʻp qirrali taʼsirini va uning adabiy hissalarining doimiy taʼsirini oʻrganamiz.

Ozod Sharafiddinov Yalovbardorlar romanida keltirilgan Aleksey Surkovni sheʼriy ijodi oʻzining lisoniy boyligi, taʼsirchan obrazliligi, sheʼriy shakl va ifodaga yangicha yondashuvi bilan boshqa shoirlardan ajralib turishini alohida taʼkidlaydi. Uning tilni puxta egallaganligi, jonli, taʼsirchan misralar toʻqishi shoir va adabiyot ixlosmandlarini ilhomlantirgan. Surkovning taʼsiri uning til, ramziy maʼno va metaforalarni ixtirochilik bilan qoʻllashida keng namoyon boʻlib, sheʼriyatning chuqur his-tuygʻular va gʻoyalarni yetkazish qudratini namoyon etadi.

Surkov sheʼriyati oʻz davrining insoniy ahvoli, muhabbati, tabiati, jamiyat manzarasi murakkabliklarini chuqur oʻrganadi. Uning tematik izlanishlari umuminsoniy tajribalar bilan jaranglab, hayotning oʻziga xos goʻzalligi, kurashlari va quvonchlari haqida mulohaza

yuritishga undaydi. Surkov she'riyatining chuqurligi keyingi shoirlarga ta'sir ko'rsatib, ularni o'zlarining she'riy urinishlari doirasida introspektsiya, hamdardlik va insoniy tuyg'ularning keng doirasi bilan shug'ullanishga undadi. Aleksey Surkovning she'riy merosi hozirgi zamon shoirlari va kitobxonlarini ilhomlantirishda davom etib, insoniy holatni belgilaydigan chuqur his-tuyg'ular va kechinmalarining abadiy izlanishlarini taklif qiladi. Uning hayot, muhabbat va ijtimoiy manzaralarning mohiyatini aks ettira olish qobiliyati she'riy sohada o'z ta'sirini saqlab, doimiy rezonansni ta'minladi. Surkov she'riyati tilning bardavom qudrati va inson tuyg'ulari va kechinmalarining chuqurligini yetkaza olish qobiliyatidan dalolat beradi.

Surkov butun faoliyati davomida badiiy erkinlik va individual ifodani himoya qildi, ijtimoiy-siyosiy mavzular bilan shug'ullanish uchun she'riyati va tanqidiy yozuvlaridan foydalangan. Uning badiiy yaxlitlikka sodiqligi va adabiyotning o'zgaruvchan salohiyatiga ishonchi keyingi shoir va yozuvchilarga ham ta'sir ko'rsatgan. Surkovning she'riyatga jon-jahdi bilan ixlos qo'yishi ijtimoiy sharhlar va shaxsiy fikrni ifodalash vositasi sifatida she'riyat jamiyatida doimiy ta'sir ko'rsatdi. Aleksey Surkovning shoir sifatidagi ta'siri uning ta'sirchan misralari, chuqur mavzuli izlanishlari va she'riyat olamidagi doimiy rezonanslarida mujassam. Uning adabiy hissalarini introspektiv, hissiyotli va lingvistik jihatdan boy she'riyatni ilhomlantirishda davom etib, uning she'riy merosining bardavom kuchini namoyish etadi.

Nikolay Tixonovning she'riy mahorati va o'ziga xos adabiy mahorati uning she'riyat sohasidagi ta'sirini mustahkamladi. Uning mohirona tili, nafis tasviri, lirik ifodaliligi she'riy yuksaklikka me'yor qo'yib, shoirlar avlodlarini ilhomlantirgan. Tixonovning she'rlarida hissiy teranlik, ichki mushohada va hissiy boylikni singdira olishi shoirlarga o'z ijodini badiiy nafosat va chuqur hissiy rezonans bilan singdirishga ta'sir qilgan. Tixonov she'riyatida inson tuyg'ulari, zamonlar o'tishi, borliqning nozik tomonlari chuqur o'rganiladi. Uning tematik izlanishlari sevgi, tabiat, o'zgaruvchan fasllar va hayotning chuqur tajribalarini qamrab oladi. Tixonov insoniyat tajribasiga oid yorqin fikrlari orqali shoirlarga ham, kitobxonlarga ham ta'sir o'tkazdi, umuminsoniy mavzular va inson mavjudligining hissiy manzarasi haqida fikr yuritishga undadi.

Tixonov she'riyati inson tuyg'ularining abadiy mohiyatini, tabiat olamining go'zalligini o'zida aks ettirib, zamondosh o'quvchilari bilan rezonanslashishda davom etmoqda. Uning mavzuli tashvishlari va she'riy hissiyotlari uning ijodining doimiy dolzarbligidan dalolat beradi, inson hayotining chuqur qirralarini abadiy tadqiq qilishni taklif qiladi. Tixonovning ta'siri o'zlarining she'riy urinishlari doirasida his-tuyg'ular, tabiat va ekzistensial tafakkur murakkabliklari bilan shug'ullanishga intiladigan yozuvchi va shoirlarga ta'sir qiladi. Nikolay Tixonovning she'riy yuksaklikka fidoyiligi, inson tuyg'ularining nozik jihatlari bilan shug'ullana bilishi shoir va yozuvchilar uchun ilhom manbai bo'lib xizmat qilgan. Uning lirik mohirligi va hissiy teranligi keyingi avlod ijodkorlariga ta'sir etib, badiiy ozuqa va ijodiy ilhom manbai bo'ldi. Tixonov she'riyati so'zlarning o'zgartiruvchi kuchi va inson tajribasining chuqurligi va kengligini etkazish qobiliyatidan dalolat beradi.

Nikolay Tixonovning shoir sifatidagi ta'siri uning lirik mahorati bilan kitobxonlarni maftun etishi, chuqur his-tuyg'ularni uyg'otishi, insoniyat kechinmalarining mazmun-mohiyatini qamrab olishidadir. Uning doimiy ta'siri til go'zalligi, his-tuyg'ular boyligi va insoniy holatni belgilovchi abadiy mavzularni o'rganishga intilayotgan shoir va yozuvchilarni ilhomlantirishda davom etmoqda.

Yalovbardorlar romanida nomi keltirilgan yana bir sovet davri namoyondasi, rus adabiyotining mashhur arbobi Leonid Maksimovich Leonov hisoblanib, o'zining ajoyib hissasi va adabiy yangiliklari bilan adabiy manzaraga katta ta'sir ko'rsatdi. Uning ta'siri turli o'lchamlarda tarqalib, o'ziga xos hikoya uslubini, mavzuli izlanishlarini va adabiyot olamidagi abadiy merosini qamrab oladi. Keling, Leonid Leonovning ko'p qirrali ta'sirini va uning asarlari kitobxonlar va yozuvchilarni ilhomlantirish va rezonanslashish usullarini o'rganamiz.

Leonovning eksperimental hikoya qilish uslubi va hikoya qilishga innovatsion yondashuvi uni rus adabiyotida peshqadam sifatida ajratib ko'rsatdi. Uning an'anaviy hikoya tuzilmalari chegaralarini kengaytirishga va yangi ifoda usullarini o'rganishga tayyorligi yozuvchilarning keyingi avlodlariga doimiy ta'sir ko'rsatdi. Leonovning dadil hikoya tanlovlari, jumladan, murakkab xarakter tadqiqotlari va ko'p qirrali syujet ishlanmalari

an'anaviy adabiy me'yorlar va fikrni o'ziga tortadigan va qo'zg'atuvchi hunarmandchilik hikoyalarga qarshi chiqishga intilayotgan mualliflar uchun ilhom manbai bo'lib xizmat qildi. Leonovning inson ruhiyati, axloqiy ikkilanishlar va ekzistensial savollarni chuqur anglashi adabiyotda personajlar va ularning ichki manzaralari tasviriga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Uning qahramonlari murakkab ichki qarama-qarshiliklar va axloqiy ikkilanishlar bilan kurashib, o'quvchilarga inson tajribasining nozik tomonlarini o'rganishni taklif qiladi. Leonovning inson ongi va hissiyotlari chuqurligiga kirib borish qobiliyati yozuvchilarni psixologik teranlik, axloqiy murakkablik va hissiy rezonansga ega personajlar yaratishga ilhomlantirdi.

Leonovning adabiy asarlari o'z davrining ijtimoiy va tarixiy oqimlarini kuchli aks ettiradi, o'zi yashagan o'zgarishlar davrlarining mohiyatini ochib beradi. O'zining hikoyalari orqali u rus jamiyatining murakkabliklarini o'rganadi, ijtimoiy va siyosiy qo'zg'olon kontekstidagi insoniy holatni aniq sharhlaydi. Uning ijtimoiy dinamika va tarixiy o'zgarishlarni o'rganishi keyingi yozuvchilarga tarixiy davrlarning murakkabliklari va katta ijtimoiy kuchlarning individual hayotga ta'siri bilan shug'ullanishga harakat qildi.

Yalovbardorlar romanida keltirilishicha Leonovning hokimiyat, mafkura va shaxsning jamiyatdagi o'rni haqidagi mavzuli izlanishlari adabiy kanonda boy merosga hissa qo'shdi. Uning shaxsiy taqdirlar va kengroq ijtimoiy kuchlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganishga sodiqligi kitobxonlar va yozuvchilar bilan rezonanslashda davom etmoqda. Uning mavzularining doimiy dolzarbligi va adabiy mulohazalari teranligi uning asarlarining adabiy manzaraga doimiy ta'siridan dalolat beradi. Leonid Leonovning ta'siri keng qamrovli va ko'p qirrali bo'lib, adabiy innovatsiyalarga, psixologik introspektsiyaga, jamiyatni aks ettirishga va inson tajribasini tasvirlashga ta'sir qiladi. Uning o'quvchilarni hayajonga soladigan, qo'zg'atuvchi va aks sado beruvchi hikoyalar yaratish qobiliyati adabiyotda o'chmas iz qoldirdi va shaxsiy va tarixiy hikoyalarning murakkabliklari bilan chuqurlik, haqqoniylik va hissiy rezonans bilan shug'ullanishga intilayotgan yozuvchilarni ilhomlantirishda davom etmoqda.

Xulosa qilib aytganda, Ozod Sharafiddinovning yozish uslubi va hikoya chuqurligi adabiy jamoatchilik e'tiboriga sazovor bo'lgan. U "Yalovbardorlar" asari orqali insonning

murakkab vaziyatlarda kechgan tajribasini mahorat bilan tasvirlab beradi, o'quvchilarni yo'qotish, chidamlilik va tegishlilikni izlash kabi universal mavzular haqida fikr yuritishga undaydi. "Yalovbardorlar" o'zbek adabiyoti kontekstida ko'chish va surgun sharoitida inson kechinmalarini dildan o'rganish bilan adabiy manzarani boyitib, e'tiborga molik hissa qo'shgan asar sifatida bugungi kunda ham o'zbek tilida yaratilgan durdona asarlardan biri bo'lib turibdi. Roman tanqidiy munozaralarni keltirib chiqaradi va ijtimoiy qo'zg'olon va insonning chidamliligi mavzularida kengroq munozaralarga hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ozod Sharafiddinov. Yalovbardorlar. O'zbekiston LQSM Markaziy komiteti "Yosh gvardiya" nashriyoti. Toshkent 1974.
2. "And Quiet Flows the Don" by Mikhail Sholokhov (novel).
3. "The Struggle with Reality in the Works of Mikhail Sholokhov" by Alexey Titarenko (article).
4. "Mirzo Tursunzoda and the Narrative of Tajik National Identity" by Nathaniel G. Berman (article).
5. "Mirzo Tursunzoda and the Tajik Literary Imagination" by Michael A. Sells (dissertation).
6. "Aleksey Surkov: A Critical Estimate" by Anthony Blood (dissertation).
7. "Nikolay Tikhonov and the Development of Socialist Realism" by Martin A. Schiesl (article).
8. "Nikolay Tikhonov: A Study in Conflict" by James A. Vaughan (dissertation).
9. "The Complete Novels of Leonid Leonov" by Leonid Leonov (novel collection).
10. "Leonid Leonov: A Biographical Study" by Paul K. Daniel (article).